

Oponentní posudek dizertační práce MgA Ivarse Gravlejse „Příběh klauna“ v doktorském studijním programu AVU v oblasti Volné umění, v r.2021.

Pokud budu posuzovat obecné parametry doktorandovy práce, její část teoretickou i praktickou, navázanost na vlastní tvorbu, musím konstatovat, že jsem spokojen, parametry splnil, a co se týká volby osoby ruského umělce Avdeje Ter Oganjana, jako personifikaci a srovnávací element své i naší generace umělců tohoto zaměření, nemohl vybrat lépe a je štěstím, že se oba umělci osudově setkali právě tady u nás, v pravý čas na pravém místě, v Praze. Také nepovažuji za náhodu, že jsem byl přizván k posouzení této práce, jsem de facto vrstevník Ter Oganjanův, a považuji se rovněž za příslušníka oné Gravlejsem, a nejen jím, zmiňované kategorii současných umělců-tricksterů, klaunů a uživatelů oněch metod tvorby, které doktorand ve své práci zevrubně zkoumá...a ostatně sám také ve vlastní umělecké praxi užívá a obohacuje. Čím, to zmíním dále a je to zjevné z autorova portfolia. K obecným parametrům dizertační práce dodám, že ji považuji za dostatečně aktuální, ostatně po úvodu a osvětlení geneze charakteru postavy cirkusových, filmových i jiných klaunů, její vývoj v historii a přenos do života moskevské skupiny umělců raných 90.let, včetně dalšího vývoje charakteru klauna-tricksmera v bohémském a uměleckém prostředí, podle zaměření každého člena této konkrétní skupiny, jejímž členem a hybatelem byl i Ter Oganjan (kromě jiných, dnes mnohem známějších ruských umělců), popisuje dostatečně tehdejší aktivity skupiny i svého vybraného protagonisty a zmiňuje přesun(útěk) Ter Oganjana do Prahy a své setkávání s ním i počátek spolupráce, která je i obsahem praktické části. Tady ale také už nastupuje i vlastní pojetí tohoto jevu u Ivarse Gravlejse umělce, jeho další přínos, kterým je vlastní posun postavy klauna do konceptuálnější polohy, stává se více programovanou postavu, autor akcentuje na úkor menší sociální či expresivní veřejné angažovanosti jistý odstup autora od své postavy a větší intelektualizaci obsahu svých akcí, jejich pozdější reflexe a remixování, přenášení fragmentů předchozích akcí do dalších, nových akcí, s dlouhým reziduem těchto fragmentů v čase, jejich mizení i návratů byt' i ve formálně transformované poloze atd. To je již zcela vlastní autorský přínos Ivarse Gravlejse. Co tady trochu postrádám, je širší kontext zmínky ohnisek umělců podobného zaměření v 80.-90. všude po světě, vždyť při svých cestách se musel s takovými setkávat. Nezmiňuje příliš ani takové podobné autory v Čechách (vyjma Lenky Klodové tuším) a několik jich tu také máme, byt' vystupují už dávno soliterně (Martin Zert, Václav Stratil, Vladimír Havlík, Jiří Surůvka a kabaret Návrat mistrů zábavy, popř. O.p.s. František Lozinski a některé jiné skupiny atd.) I když posledně zmiňované asi reprezentuje fakt, že doktorand si mě vybral za oponenta. Takže sorry, jako. To je jen drobná výhrada, a třeba není na to místo v rozsahu práce. Byl jsem já osobně zpočátku překvapen, že taková ohniska bylo lze ve stejném čase možné najít od 80.let všude po světě, před i za železnou oponou a později i na jiných kontinentech, souviselo to generačně a nesouviselo s tamním politickým režimem ani místem, bylo to nezávislé na počasí a pdnebí, místem studia, kontextu umění, téměř ničím. Za posledních 20.let jsem zaznamenal soupevníky v Praze i jinde v ČR, Evropě i zámoří (např. v Düsseldorfu, ve Wroclawi, skupina performerů v Pekingu, Mexico City, Slovensku, Oděse, Kievě, Minsku atd.) No, a možná bych mohl na toto teď aplikovat závěry z předkládané dizertační práce, a domnívat se, že jde tedy v našich případech o transformovaný charakter klauna do osoby performerera obecně. K tomu mi ovšem chybí průprava teoretická, jsem praktický umělec, byt' i pedagog, ale Gravlejs tuto průpravu dostatečně prokazuje svou předkládanou prací i tvorbou, kterou se tedy od nás

trochu liší a nás tím převyšuje , a toto pokládám za jeden z dalších přínosů sublimovaném v mj. i této předkládané dizertační práci. Tím je myslím doložen i přínos oboru. Ke způsobu zpracování práce a zvoleným metodám nemám výhrad, obě stránky (teoretická i praktická část) jsou vyvážené, bez větších slabin, úvodem stanovené teze nemá autor problém v textu smysluplně dokládat a závěrem v souhrnu potvrdit. I tím považuji práci za zdařilou. Práce s literaturou , citace a poznámky jsou v pořádku, k věci, v dostatečné míře. Čili formálně je práce taktéž v pořádku. K obsahové stránce bych mohl podotknout, že například požádáme-li kteréhokoliv performeru o sestavení studijní opory pro výuku praxe či teorie v jeho oboru, téměř vždy dostaneme zcela jiný materiál, přesně podle osobnosti a priorit daného umělce. A možná teprve jejich kompletací bychom se dobrali k nějakému globálnějšímu pohledu na obor, proto každá taková součást má stejný význam pro studium volné tvorby a především pro jejich budoucí sumarizaci jako celek. Ten je zatím nekompletní. Tak je tomu i v práci Ivarse Gravleje a považuji ji za přínos pro blízkou budoucnost historie umění, zatím bohužel v počtu prací pro nás menšímu , než bychom si přáli... Autor prokazuje dobrou orientaci ve zvoleném tématu, obstojně pracuje s pro něj cizojazyčnou literaturou, včetně internetových zdrojů, a přestože je Lotyš, je jazyková stránka jeho českého textu dobře napsaná a editovaná, včetně stylistiky a logiky obsahu. Cenné je proto autorovo propojení s uměleckými aktivitami a výzkumem práce i osobností ruského umělce Avdeje Ter Oganjana, umělce nomáda, kavkazana v Evropě , který uzavírá své kruhy a cestou páchá umění. A tím přináší Ivars Gravlejs i širší kontext angažmá umělce ve společenských změnách soudobého světa, fenomén charakteru klauna a trickstera, hochštaplera , téměř podvodníka , či vypůjčitele nápadů jiných, a jejich revitalizatorem a mixérem... Tím nám tady mj. reprezentuje i avantgardu nejen moskevské či pražské či jiné skupinky ale i avantgardní roli umění obecně , úlohou každého dobrého umělce jako vizionáře některých aspektů globální budoucnosti celého lidstva. Proto považuji za celkový přínos této práce , že se Ivars Gravlejs ujal i tohoto úkolu na jev poukázat, a přijmout vlastní angažmá.

P.S. poznámka na okraj k obsahu práce , spíše doplnění. Avdej Ter Oganjan pravděpodobně poprvé, v každém případě dříve, udělal svou akci (v kapitole Hitlerův knírek, str. 44- nazvanou tady Autorův penis), kterou Gravlejs zmiňuje (pravděpodobně se mu o tom Oganjan ve společných rozhovorech nezmínil) už v r.2001 na společné mezinárodní výstavě Kolmo k ose II. , kterou jsme uspořádali v Domě umění v Opavě, a kde jsme se seznámili, prostřednictvím Martina Zeta, který Oganjana přivezl sebou z Prahy. Akci tehdy nazval“ Ja pakažu vám chuja!“ To byla asi první prezentace této akce v ČR a měla velký ohlas, zejména mezi přítomnými ženami...ale to jen tak na doplnění faktů. Našlo by se také jistě i více paralel mezi akcemi českých umělců a akcemi Ter Oganjana, je to asi tou nezamýšlenou mezinárodní mentální příbuzností autorů téže generace.

D o p o r u č u j í na základě této dizertační práce, její teoretické a praktické části, jakož i na základě znalosti celého jeho uměleckého portfolia , udělení akademického titulu Ph.D. doktorandovi MgA Ivarsi Gravlejsovi

V Ostravě dne 20.3. 2021

doc.Mgr. Jiří Surůvka

Návrhy otázek k diskusi u obhajoby:

1. Setkal jsi se na cestách po světě s podobnými umělci, o nichž by se dalo říci, že

jsou také tricksteři a pokud ano, jsou rozdíly mezi nimi a moskevskou skupinkou Ter Oganjana, a popř. Tvou „skupinkou“ s Ter Oganjanem?

2. Koho z českých umělců Tvé generace popř. mladších by jsi zmínil jako „příbuzné“ členy skupiny umělců- klaunů? Jsou tací vůbec?

3. Vzhledem k jisté nepřehlédnutelné konceptualitě Tvé tvorby (i v improvizaci), jak se má tato součást tvého díla k spontaneitě a intuici? Jak s oběmi polohami pracuješ? Je v tom nějaká rovnováha?

4. Jak aplikuješ svou tvorbu a své know-how popř. světonázor ve výuce ateliéru na FAVU (máš tam v textu jen drobnou zmínku), pokud tedy nemáš zcela jinou metodiku s vyloučením své umělecké osobnosti v pedagogickém procesu ?